శ్రీః

తైత్తిరీయోపనిషత్ప్రారంభః.

ప్రథమః ప్రశ్నః.

(బ్రహ్మోపాసనావిధిః సపరికరః)

అనువాకాః ౧౨. కాండర్షయః - సాంహితీర్దేవతా ఉపనిషదః.

శాంతిపాఠః.

శంనోమిత్రశ్శంవరుణః । ...ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః ॥

ప్రథమోఽనువాకః.

→ బ్రహ్మధ్యేష్యమాణస్య ప్రత్యూహశాన్తిః. ←

౧ హరిః ఓమ్॥ [1]శం నో మిత్రశ్శం వరుణః । శం నో భవత్వర్యమా । శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః । శం నో విష్ణురురుక్రమః । [2]నమో బ్రహ్మణే । నమస్తే వాయో । త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి । *త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మ వదిష్యామి । ఋతం వదిష్యామి । సత్యం వదిష్యామి । తన్మామవతు । తద్వక్తారమవతు । అవతు మామ్ । అవతు వక్తారమ్॥ ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః॥ ౧॥

సత్యంవదిష్యామి పంచచ॥ ౧॥

ద్వితీయోఽనువాకః.

→ బ్రహ్మధ్యానప్రసఙ్గాగతః శిక్షాశాస్త్రార్థసంగ్రహః. ←

౧ [1]శీక్షాం వ్యాఖ్యాస్యామః । వర్ణస్స్వరః । మాత్రా బలమ్ । సామ సన్తానః । ఇత్యుక్తశ్శీక్షాధ్యాయః॥ ౨॥

శీక్షాం పఞ్చ ॥ ౨ ॥

---

* ‘త్వామేవ’ ఇత్యేవ శంకరభాష్యానుసారీత్యనుమీయతే.

తృతీయోఽనువాకః.

సంహితోపాసనమ్.

౧ [1]సహ నౌ యశః। *సహ నౌ బ్రహ్మవర్చసమ్। [2]అథాతస్సగ్ంహితాయా ఉపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః। పఞ్చస్వధికరణేషు। అధిలోకమధిజ్యౌతిష †మధివిద్యమధిప్రజమధ్యాత్మమ్। తా మహాసగ్ంహితా ఇత్యాచక్షతే। [3]అథాధిలోకమ్। పృథివీ పూర్వరూపమ్। ద్యౌరుత్తరరూపమ్। ఆకాశస్సన్ధిః॥ ౩॥

౨ వాయుస్సన్ధానమ్। ఇత్యధిలోకమ్। [4]అథాధిజ్యౌతిషమ్। అగ్నిః పూర్వరూపమ్। ఆదిత్య ఉత్తరరూపమ్। ఆపస్సన్ధిః। వైద్యుతస్సన్ధానమ్। ఇత్యధిజ్యౌతిషమ్। [5]అథాధివిద్యమ్। ఆచార్యః పూర్వరూపమ్॥ ౪॥

౩ అన్తేవాస్యుత్తరరూపమ్। విద్యా సన్ధిః। ప్రవచనగ్ం సన్ధానమ్। ఇత్యధివిద్యమ్। [6]అథాధిప్రజమ్। మాతా పూర్వరూపమ్। పితోత్తరరూపమ్। ప్రజా సన్ధిః। ప్రజననగ్ం సన్ధానమ్। ఇత్యధిప్రజమ్॥ ౫॥

౪ [7]అథాధ్యాత్మమ్। అధరాహనుః పూర్వరూపమ్। ఉత్తరాహనురుత్తరరూపమ్। వాక్సన్ధిః। జిహ్వా సన్ధానమ్। ఇత్యధ్యాత్మమ్। [8]ఇతీమా మహాసగ్ంహితాః। [9]య ఏవమేతా మహాసగ్ంహితా వ్యాఖ్యాతా వేద। సన్ధీయతే ప్రజయా పశుభిః। బ్రహ్మవర్చసేనాన్నాద్యేన ‡సువర్గేణ లోకేన॥ ౬॥

---

* 'సహ' ఇతి ఉదాత్తస్వరపాఠః మహారాష్ట్రీయైః కైశ్చిత్ శిష్టైరాదృతః.

† 'జ్యౌతిష' మితి. క. పుస్తకే పాఠః సర్వత్రైవమేవ.

‡ 'సువర్గ్యేణ' ఇతి మహారాష్ట్రీయాదిషు ప్రసిద్ధః పాఠః.

సన్ధి, రాచార్యః పూర్వరూప, మిత్యధిప్రజం, లోకేన॥ ౩॥

చతుర్థోఽనువాకః.

మేధాదిసిద్ధ్యర్థామన్త్రాః.

౧ [1]యశ్ఛన్దసా మృషభో విశ్వరూపః । ఛన్దోభ్యోఽధ్యమృతాత్సంబభూవ । సమేన్ద్రో మేధయా స్పృణోతు । అమృతస్య దేవధారణో భూయాసమ్ । [2]శరీరం మే విచర్షణమ్ । జిహ్వా మే మధుమత్తమా । కర్ణాభ్యాం భూరివిశ్రువమ్ । బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః । శ్రుతం మే గోపాయ । [3]ఆవహన్తీ వితన్వానా॥ ౭॥

౨ కుర్వాణా చీరమాత్మనః । వాసాగ్ంసి మమ గావశ్చ । అన్నపానే చ సర్వదా । తతో మే శ్రియమావహ । లోమశాం పశుభిస్సహ స్వాహా । [4]ఆమాయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా । * [5]విమాఽఽయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా । [6]ప్రమాఽఽయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా । [7]దమాయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా । [8]శమాయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా ॥ ౮ ॥

౩ [9]యశో జనేఽసాని స్వాహా । [10]శ్రేయాన్ వస్యసోఽసాని స్వాహా । [11]తం త్వా భగ ప్రవిశాని స్వాహా । [12]స మా భగ ప్రవిశ స్వాహా । [13]తస్మిన్ సహస్రశాఖే । నిభగాఽహం త్వయి మృజే స్వాహా । [14]యథాఽఽపః ప్రవతాఽఽయన్తి । యథా మాసా అహర్జరమ్ । ఏవం మాం బ్రహ్మచారిణః । ధాతరాయన్తు సర్వతస్స్వాహా । [15]ప్రతివేశోఽసి ప్రమాభాహి ప్రమాపద్యస్వ ॥ ౯ ॥

---

* విమాయన్త్విత్యాది వాక్యచతుష్టయం ద్రావిడైర్న పఠ్యతే.

* వితన్వానా, శమాయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా, ధాతారాయన్తు సర్వతస్స్వాహైకంచ॥ ౮ ॥

పఞ్చమోఽనువాకః.

బ్రహ్మోపాసనాఙ్గవ్యాహృత్యుపాసనమ్.

౧ [1]భూర్భువస్సువరితి వా ఏతాస్తిస్రో వ్యాహృతయః । [2]తాసాము హ స్మైతాం చతుర్థీమ్ । మాహాచమస్యః ప్రవేదయతే । మహ ఇతి । [3]తద్బ్రహ్మ । స ఆత్మా । అఙ్గాన్యన్యా దేవతాః । [4]భూరితి వా అయం లోకః । భువ ఇత్యన్తరిక్షమ్ । సువరిత్యసౌ లోకః ॥ ౧౦ ॥

౨ మహ ఇత్యాదిత్యః । ఆదిత్యేన వావ సర్వే లోకా మహీయన్తే । [5]భూరితి వా అగ్నిః । భువ ఇతి వాయుః । సువరిత్యాదిత్యః । మహ ఇతి చన్ద్రమాః । చన్ద్రమసా వావ సర్వాణి జ్యోతీꣳషి మహీయన్తే । [6]భూరితి వా ఋచః । భువ ఇతి సామాని । సువరితి యజూꣳషి ॥ ౧౧ ॥

౩ మహ ఇతి బ్రహ్మ । బ్రహ్మణా వావ సర్వే వేదా మహీయన్తే । [7]భూరితి వై ప్రాణః । భువ ఇత్యపానః । సువరితి వ్యానః । మహ ఇత్యన్నమ్ । అన్నేన వావ సర్వే ప్రాణా మహీయన్తే । [8]తా వా ఏతాశ్చతస్రశ్చతుర్ధా । చతస్రశ్చతస్రో వ్యాహృతయః । [9]తా యో వేద । స వేద బ్రహ్మ । సర్వేఽస్మై దేవా బలిమావహన్తి ॥ ౧౨ ॥

అసౌ, లోకో, యజూꣳషి, వేద, ద్వేచ ॥ ౫ ॥

---

* 'విత్వ్యానా విశస్వ్యాహా సత్తుచ' ఇతి ద్రావిడానాం పాఠః.

షష్ఠోఽనువాకః.

మనోమయత్వాదిగుణక బ్రహ్మోపాసనమ్, కించిత్ సూక్ష్మదర్శిమధ్యమాధికారిణః.

౧ [1]స య ఏషో ఽన్తర్హృదయ ఆకాశః । తస్మిన్నయం పురుషో మనోమయః। అమృతో హిరణ్మయః । [2]అన్తరేణ తాలుకే । య ఏష స్తన ఇవావలమ్బతే । సేన్ద్రయోనిః । యత్రాసౌ కేశాన్తో వివర్తతే । వ్యపోహ్య శీర్షకపాలే । [3]భూరిత్యగ్నౌ ప్రతితిష్ఠతి । భువ ఇతి వాయౌ ॥ ౧౩ ॥

౨ సువరిత్యాదిత్యే । మహ ఇతి బ్రహ్మణి । ఆప్నోతి స్వారాజ్యమ్। ఆప్నోతి మనసస్పతిమ్ । వాక్పతి శ్చక్షుష్పతిః । శ్రోత్రపతి ర్విజ్ఞానపతిః । ఏతత్తతో భవతి । ఆకాశశరీరం బ్రహ్మ । సత్యాత్మ ప్రాణారామం మన ఆనన్దమ్ । శాన్తిసమృద్ధ మమృతమ్ । [4]ఇతి ప్రాచీనయోగ్యోపాస్స్వ ॥ ౧౪ ॥

వాయౌ, వమృత, మేకం చ ॥ ౬ ॥

సప్తమోఽనువాకః.

పృథివ్యాద్యుపాధిక బ్రహ్మోపాసనమ్, మందాధికారిణః.

౧ [1]పృథివ్యన్తరిక్షం ద్యౌ ర్దిశో ఽవాన్తరదిశాః * । అగ్ని ర్వాయు రాదిత్య శ్చన్ద్రమా నక్షత్రాణి । ఆప ఓషధయో వనస్పతయ ఆకాశ ఆత్మా । ఇత్యధిభూతమ్ । [2]అథాధ్యాత్మమ్ । ప్రాణో వ్యానో ఽపాన ఉదాన స్సమానః। చక్షు శ్శ్రోత్రం మనో వా క్త్వక్। † చర్మ

* 'దిశః' ఇతి క. పుస్తకపాఠః.

† 'చక్షుశ్శ్రోత్రం మనో వాక్, త్వక్చర్మ మాగ్ంసగ్ం స్నావాఽస్థిమజ్జా' ఇతి ద్రావిడాః పఠన్తి.

మార్గ్ం సర్గ్ స్నావా ఉష్ఠి న్మజ్జా । [3]ఏత దధి విధాయ ఋషి రవో
చత్ । పాఙ్క్తం వా ఇదగ్ం సర్వమ్ । పాఙ్క్తేనైవ పాఙ్క్తగ్ంస్పృ-
ణోతీతి ॥ ౧౫ ॥

సర్వ, మేకం చ ॥ ౭ ॥

అష్టమోఽనువాకః

ప్రణవోపాసనమ్ (శుద్ధబ్రహ్మోపాసనమ్), ఉత్తమాధికారిణః.

౧ [1]ఓ మితి బ్రహ్మ । [2]ఓమితీదగ్ం సర్వమ్ । [3]ఓమిత్యేత దనుకృతి
హ స్మ వా అప్యోశ్రావయేత్యాశ్రావయ న్తి । ఓ మితి సామాని గా-
య న్తి । ఓగ్ం శో మితి శస్త్రాణి శగ్ంస న్తి । ఓమిత్యధ్వర్యుః ప్రతి-
గరం ప్రతిగృణాతి । ఓ మితి బ్రహ్మా ప్రసౌతి। ఓ మిత్యగ్నిహోత్ర మను
జానాతి । ఓ మితి బ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్య న్నాహ బ్రహ్మోపాప్నవానీతి ।
బ్రహ్మైవోపాప్నోతి ॥ ౧౬ ॥

ఓం దశ ॥ ౮ ॥

నవమోఽనువాకః.

ఉపాసకధర్మాః.

౧ ఋతం చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । సత్యం చ స్వాధ్యాయప్ర
వచనే చ । తప శ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ । దమ శ్చ స్వాధ్యాయప్ర
వచనే చ । శమ శ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । అగ్నయ శ్చ స్వాధ్యా
యప్రవచనే చ । అగ్నిహోత్రం చ స్వాధాయప్రవచనే చ । అతిథయ
శ్చ స్వాధ్యాయప్రవనేచ । మానుషం చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ ।
ప్రజా చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । ప్రజన శ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ ।

ప్రజాతిశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ । సత్యమితి సత్యవచా రాథీతరః । తప ఇతి తపోనిత్యః పౌరుశిష్టిః । స్వాధ్యాయప్రవచనే ఏవేతి నాకో మౌద్గల్యః । తద్ధి తపస్తద్ధి తపః ॥ ౧౭ ॥

ప్రజా చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ, షట్చ ॥ ౯ ॥

దశమోఽనువాకః.

→ బ్రహ్మజ్ఞానసమర్థస్యజప్యమన్త్రః. బ్రహ్మజ్ఞానప్రకాశః. ←

౧ అహం వృక్షస్య రేరివా । కీర్తిః పృష్ఠం గిరేరివ । ఊర్ధ్వపవిత్రో వాజినీవ స్వమృతమస్మి । ద్రవిణꣳ సవర్చసమ్ । సుమేధా అమృతోక్షితః । ఇతి త్రిశఙ్కోర్వేదానువచనమ్ ॥ ౧౮ ॥

అహꣳ షట్ ॥ ౧౦ ॥

ఏకాదశోఽనువాకః.

→ శిష్యానుశాసనమ్. ←

౧ వేదమనూచ్యాచార్యోఽన్తేవాసినమనుశాస్తి । సత్యం వద । ధర్మం చర । స్వాధ్యాయాన్మా ప్రమదః । ఆచార్యాయ ప్రియం ధనమాహృత్య ప్రజాతన్తుం మా వ్యవచ్ఛేత్సీః । సత్యాన్న ప్రమదితవ్యమ్ । ధర్మాన్న ప్రమదితవ్యమ్ । కుశలాన్న ప్రమదితవ్యమ్ । భూత్యై న ప్రమదితవ్యమ్ । స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం న ప్రమదితవ్యమ్ ॥ ౧౯ ॥

౨ దేవపితృకార్యాభ్యాం న ప్రమదితవ్యమ్ । మాతృదేవో భవ । పితృదేవో భవ । ఆచార్యదేవో భవ । అతిథిదేవో భవ । యాన్యనవద్యాని కర్మాణి । తాని సేవితవ్యాని । నో ఇతరాణి । యాన్యస్మాకꣳ సుచరితాని । తాని త్వయోపాస్యాని ॥ ౨౦ ॥

౩ నో౽ఇతరాణి । యే కే చాస్మచ్ఛ్రేయాగ్ంసో బ్రాహ్మణాః । తే-
షాం త్వయా౽౽సనేన ప్రశ్వసితవ్యమ్ । శ్రద్ధయా దేయమ్ । అశ్ర-
ద్ధయా౽దేయమ్ । శ్రియా దేయమ్ । హ్రియా దేయమ్ । భియా
దేయమ్ । సంవిదా దేయమ్ । అథ యది తే కర్మవిచికిత్సా వా వృత్త-
విచికిత్సా వా స్యాత్ ॥ ౩౧ ॥

౪ యే తత్ర బ్రాహ్మణాః సంమర్శినః । యుక్తా ఆయుక్తాః । అ-
లూక్షా ధర్మకామాస్స్యుః । యథా తే తత్ర వర్తేరన్ । తథా తత్ర
వర్తేథాః । అథాభ్యాఖ్యాతేషు । యే తత్ర బ్రాహ్మణాస్సంమర్శినః ।
యుక్తా ఆయుక్తాః । అలూక్షా ధర్మకామా స్స్యుః । యథా తే తేషు
వర్తేరన్ । తథా తేషు వర్తేథాః । ఏష ఆదేశః । ఏష ఉపదేశః । ఏషా
వేదోపనిషత్ । ఏత దనుశాసనమ్ । ఏవ ముపాసితవ్యమ్। ఏవ ము చైత
దుపాస్యమ్ ॥ ౩౨ ॥

స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం న ప్రమదితవ్యం, తాని త్వయో-
పాస్యాని, స్యా, త్తేషు వర్తేర, న్నస్తచ ॥ ౧౧ ॥

ద్వాదశో౽నువాకః.

→ ఉత్తరశాన్తిపాఠరూపః. ←

౧ [1]శం నో మిత్రశ్శం వరుణః । శం నో భవత్వర్యమా । శం న
ఇన్ద్రో బృహస్పతిః । శం నో విష్ణు రురుక్రమః । [2]నమో బ్రహ్మణే ।
నమ స్తే వాయో । త్వ మేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి । త్వా మేవ ప్రత్యక్షం
బ్రహ్మావాదిషమ్ । ఋత మవాదిషమ్ । సత్య మవాదిషమ్ । త న్మామా
వీత్ । త ద్వక్తార మావీత్ । ఆవీ న్మామ్ । ఆవీ ద్వక్తారమ్ । ఓం
శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః ॥ ౩౩ ॥

సత్య మవాదిషం పఞ్చ ॥ ౧౨ ॥

* [1]శంన, [2]శ్శీక్షాగ్ం, [3]సహనౌ, [4]యశ్ఛన్దసాం, [5]భూ, [6]స్సయః, [7]పృథివ్యో [8]మి[9]త్యృతం, చా[10]హం, [11]వేదమనూచ్య, [12]శంనో, ద్వాదశ ‖ ౧౨ ‖

[1]శంనో, [11]మహ, [21-23]ఇత్యాదిత్యో నో ఇతరాణి, త్రయోవిగ్ంశతిః ‖ ౨౩ ‖

ఉత్తరశాంతిపాఠః.

శంనోమిత్రశ్శంవరుణః । ....అవతు వక్తారమ్ ‖ ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః‖ హరిః ఓమ్ ‖

తైత్తిరీయోపనిషది ప్రథమఃప్రశ్న స్సమాప్తః.

---

* ద్రావిడాస్తు ఆనన్దబ్రహ్మభృగ్వాఖ్యవల్లీ త్రియవిశిష్టఏక ఏవ ప్రపాఠక ఇత్యాహుః. అతః ‘సత్యమవాదిషం పఞ్చ చ’ ఇత్యస్యానన్తరం సహనావవత్విత్యేతత్పఠన్తి.